

Small was beautiful

Een van de aspecten van de stormwind die momenteel door het universitaire leven woedt, is een tendens tot grotere eenheden, die paradoxaal genoeg samengaat met een flinke reductie van het totale volume in de sociale wetenschappen. Zo was bij de taakverdeling een aanvankelijk ministerieel uitgangspunt dat een vestiging van een studierichting minstens 250 studenten zou moeten tellen, en bij een voorwaardelijk gefinancierd onderzoeksprogramma werd aan minstens 5-10 mensjaren w.p. per jaar gedacht. De instellingen zijn druk in de weer met het fuseren van vakgroepen en zelfs met gedeelten van onderwijsprogramma's: denk aan de 'gamma-propedeuse'. Sporadisch weerklinkt een eenzame stem – bijvoorbeeld die van Hofstee in de Groninger Universiteitskrant van 22 september 1982 – waarmee het individu als wetenschapsproducent centraal wordt geplaatst. Wel hebben de gamma-wetenschappen zich vrij algemeen verzet tegen de omvangs eis bij voorwaardelijke financiering, een houding die merkwaardig contrasteert met de gelatenheid waarmee men de grootschaligheid van een gamma-propedeuse accepteert.

De lezer nu die meent dat ik nog eens een pleidooi wil voeren voor het adagium 'small is beautiful in social science' heeft het bij het verkeerde eind. Ik ben van mening dat in de afgelopen decennia een tamelijk ongecontroleerde afsplitsing van subspecialismen heeft plaatsgevonden. Het groeiperspectief dicteerde de ontwikkeling: 'we zijn nu met één hoogleraar en anderhalve medewerker, maar over 5 jaar hebben we een echte vakgroep'. Welnu, het groeiperspectief is radicaal verdwenen en het instandhouden van allerlei kleine werkeenheden op een instituut is niet een optimale situatie voor onderzoek en onderwijs. Het lijkt me zinvol om enkele argumenten voor deze stelling op een rijtje te zetten:

- wetenschappelijke produktie vindt weliswaar een startpunt bij het individu, maar wordt uitgevoerd in teamverband. De vele facetten die er aan het werk zitten – documentatie, internationale contacten, theorie-ontwikkeling, onderzoeksmanagement – vragen om specialisten. Slechts zeldzame vogels – op zeldzame weidegronden – verenigen al die deskundigheid in één;
- het is buitengewoon tijdbesparend als allerlei informatie vergaard kan

- worden 'door twee deuren verder in de gang je hoofd om de hoek te steken', dan wel tijdens koffie- en lunchpauzes het nuttige met het aangename te verenigen, vergeleken met de situatie dat men elkaar sporadisch – bijvoorbeeld in de bekende SISWO-zaal – ontmoet;
- infrastructurele voorzieningen (documentatie, secretariaat, onderzoek-management, apparatuur) zijn zeker in de toekomst alleen mogelijk bij een redelijke teamomvang;
 - bestuurlijke lasten wegen minder naarmate het team groter is; bovendien wordt de administratieve WUB-rompslomp aanzienlijk gereduceerd naarmate het aantal werkgroepen, vakgroepen, commissies en wat we nog meer hebben, afneemt;
 - grotere eenheden beschikken over een grotere flexibiliteit bij onderlinge taakwaarneming, b.g. verlof, ziekte enz.

De huidige bewegingen kan ik dan ook moeilijk anders zien dan als een 'blesing in disguise', althans voorzover ze leiden tot een afbraak van irrationele tussenschotten die de laatste jaren in groten getale zijn opgericht. Daar komt natuurlijk bij dat in het aanzienlijk afgeslankte beeld dat de Nederlandse sociologie over enkele jaren zal vertonen – qua aantallen medewerkers en aantallen studenten – er geen plaats meer zal zijn voor een groot aantal specialismen aan elk der instellingen.

Intussen is het niet onverschillig in welke richting fusietendensen zich voltrekken. Terwijl vanuit een oogpunt van samenwerking van specialisten interuniversitaire combinaties, bijv. via onderzoeksprogramma's of ten behoeve van regionaal verzorgd doctoraalonderwijs voor de hand liggen, wordt soms door universitaire bestuurders een niet geringe druk uitgeoefend om locale fusies aan te gaan. Voorzover het verwante vakgroepen of combinatie van infrastructuur ten behoeve van het onderzoek en het onderwijs betreft, is hier weinig op tegen. Bedenklijk wordt het wanneer een College van Bestuur rechtstreeks meent te kunnen ingrijpen in het onderwijsprogramma, door bijvoorbeeld een gamma-propedeuse voor te schrijven. Hier keert zich het streven naar efficiency duidelijk tegen de consument: wat moeten we ons nog voorstellen bij een (thans vierjarige) opleiding in de sociologie, waarvan om te beginnen het eerste jaar wordt besteed aan een oriëntatie in de veelheid van sociale wetenschappen?

Het valt te hopen dat op dit punt temidden van alle reorganisaties nog wat aandacht zal bestaan voor de kwaliteit van een opleiding, en daarmee – op iets langere termijn – ook voor de kwaliteit van het onderzoek.

P.G. Swanborn